

Szczepan Czarnecki, Justyna Marzec

Republika Czeska: dywersyfikacja dostaw gazu i bezpieczeństwo energetyczne regionu

W wyniku pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę szereg państw Unii Europejskiej podjęło inicjatywy na rzecz dywersyfikacji dostaw gazu celem uniezależnienia się od importu surowca z Rosji. Działania w tym zakresie zainicjował również rząd Republiki Czeskiej, który od początku wojny w Ukrainie poszukiwał rozwiązań w kierunku zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego państwa. Ograniczone wydobycie na poziomie krajowym oraz wysoka zależność od importu gazu ziemnego z Rosji i towarzysząca temu niepewność dostaw od momentu wybuchu wojny przełożyły się na intensyfikację działań władz Republiki Czeskiej na rzecz zmniejszenia zależności sektora energetycznego od importu surowca ze Wschodu.

Sektor gazu ziemnego w Republice Czeskiej. Na podstawie danych Urzędu Regulacji Energetyki (URE), opublikowanych w kwartalnym raporcie dotyczącym funkcjonowania czeskiego systemu gazowego, zapotrzebowanie na gaz ziemny w Republice Czeskiej w roku 2022 wynosiło 7544 mld m³, z czego przeważająca część była pokrywana przez import. Przed pełnoskalową inwazją Rosji na Ukrainę Republika Czeska była w tym aspekcie całkowicie uzależniona od Federacji Rosyjskiej. Niemal całość gazu ziemnego trafiała do Czech z Niemiec poprzez gazociąg Gazela (o zdolności transportowej 30 mld m³ rocznie). W 2022 r. Republika Czeska zastąpiła dostawy gazu ziemnego z Rosji importem tego surowca z Norwegii oraz w formie skroplonej (LNG) z terminalu w Holandii¹.

Pod względem kategorii odbiorców w 2022 r. największy udział w zużyciu gazu mieli tradycyjnie konsumenci przemysłowi (47,2%), następnie gospodarstwa domowe (26,4%), klienci detaliczni (14,3%) oraz średnie przedsiębiorstwa (9,3%). Spadki zużycia rok do roku można zaobserwować we wszystkich kategoriach, przy czym średnie przedsiębiorstwa poczyniły największe oszczędności (22,2%), podczas gdy gospodarstwa domowe zmniejszyły zużycie o 20%. Energia elektryczna pochodząca z elektrowni opalanych gazem stanowiła 8,1% całkowitego zużycia w 2022 r., co stanowiło najniższy poziom od czterech lat. Złożona sytuacja geopolityczna spowodowana rosyjską agresją i związanymi z nią wydarzeniami znacząco wpłynęła na roczny bilans systemu gazowego. W porównaniu do 2021 r. import gazu w 2022 r. w Republice Czeskiej, zaś jego zużycie zmniejszyło się łącznie o 20%. Rząd Republiki Czeskiej zwiększył swoją obecność w kluczowych czeskich spółkach energetycznych, co przełożyło się na wzrost zakresu kontroli właścicielskiej państwa w sektorze gazowym („[IEŚ Commentaries](#)” 976), a ponadto podjął działania na rzecz dywersyfikacji źródeł dostaw gazu.

Dywersyfikacja dostaw. Wojna rosyjsko-ukraińska zdynamiczowała działania władz Republiki Czeskiej, które miały na celu wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego państwa. Szczególne znaczenie w tym kontekście mają inicjatywy dotyczące dywersyfikacji dostaw gazu. W pierwszej kolejności Czechy zastąpiły dostawy z Rosji nowymi kontraktami na import gazu z Norwegii. Państwowy koncern ČEZ (České Energetické Závody), największy wytwórca energii elektrycznej w Republice Czeskiej, zawarł również umowę dotyczącą korzystania z terminalu regazyfikacyjnego w Eemshaven w Holandii (otwarty 8 września 2022 r.). Kontrakt obowiązuje do 2027 r., a zarezerwowana przepustowość wynosi 3,1 mld m³. Ponadto 23 listopada 2023 r. koncern energetyczny ČEZ zawarł umowę z niemieckim Hanseatic Energy Hub, na podstawie której zarezerwował dla Czech możliwość

¹ M. Paszkowski, *Czechy i Słowacja: kontynuacja wysiłków na rzecz dywersyfikacji dostaw gazu ziemnego*, „Komentarze IEŚ”, nr 831, <https://ies.lublin.pl/komentarze/czechy-i-slowacja-kontynuacja-wysilkow-na-rzecz-dywersyfikacji-dostaw-gazu-ziemnego/> [28.07.2023], A. Tatarenko, *Republika Czeska*, [w:] *Raport. Bezpieczeństwo energetyczne państw Europy Środkowej i Wschodniej*, red. B. Surmacz, M. Paszkowski, Lublin 2023, s. 86.

korzystania z terminalu gazowego powstającego w Stade w Niemczech. Obecnie terminal ten jest w fazie budowy, a pierwsze dostawy surowca do Republiki Czeskiej mają się rozpocząć we wrześniu 2027 r. i wynieść 2 mld m³ skroplonego gazu ziemnego rocznie (zastąpi to dostawy LNG z terminalu w Eemshaven w Holandii, który jest zakontraktowany do 2027 r.). Kontrakt z Hanseatic Energy Hub został podpisany na 15 lat z możliwością jego przedłużenia o kolejne 10 lat. Warto zaznaczyć, że dostawy z wykorzystaniem infrastruktury LNG pozwalają Czechom uniezależnić się od rosyjskich dostaw do 2027 r., zgodnie z unijnym planem REPowerEU.

Bezpieczeństwo energetyczne regionu. Wskazane działania podejmowane przez władze Republiki Czeskiej przekładają się na bezpieczeństwo energetyczne państw regionu i sprzyjają współpracy regionalnej. Stosunkowo duża pojemność magazynów gazu ziemnego w Czechach i dywersyfikacja źródeł dostaw pozwalają zakładać, że polityka energetyczna Republiki Czeskiej zapewnia bezpieczeństwo w sektorze gazu ziemnego. Czeski system przesyłu gazu odgrywa kluczową rolę w dostawach surowca do państw Europy Środkowo-Wschodniej, a także do Niemiec i Europy Zachodniej, a roczna ilość gazu transportowanego przez Republikę Czeską znacząco przekracza potrzeby zużycia krajowego. Państwo to posiada siedem połączeń międzysystemowych, które łączą je z: Niemcami (4 interkonektory), Republiką Słowacką (2) i Polską (1). Poprzez połączenia zdolności importowe Republiki czeskiej kształtują się na poziomie 129 mld m³ rocznie, a eksportowe na poziomie 86 mld m³ rocznie. W zakresie tranzytu gazu ziemnego w Czechach obserwuje się znaczącą zmianę kierunku przesyłu, która ewoluuje z kierunku zachodniego (ze Słowacji do Niemiec) w kierunku wschodnim (z Niemiec na Słowację). Z kolei infrastruktura magazynowa zlokalizowana jest głównie przy granicy czesko-słowackiej, a pojemności magazynowe wynoszą ok. 3,4 mld m³.

Wnioski. Pełnoskalowa agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę oraz wstrzymanie przez Rosję dostaw gazu do Polski i Bułgarii pod koniec kwietnia 2022 r. spowodowały w państwach Europy Środkowej niepewność dotyczącą dostaw surowca. W tej sytuacji ze strony czeskich władz padły liczne deklaracje, dotyczące podjęcia działań na rzecz dywersyfikacji dostaw gazu oraz wzrostu wykorzystania LNG i biogazu w bilansie energetycznym. Deklaracje te miały wówczas szczególne znaczenie w kontekście wysokiej zależności Republiki Czeskiej od dostaw gazu ziemnego z Federacji Rosyjskiej (Czechy, obok Łotwy, Słowacji i Węgier, znajdowały się w grupie państw o największej zależności od dostaw gazu ziemnego z Rosji). Wielokierunkowe działania podejmowane przez władze Republiki Czeskiej w sektorze energetyki mają istotne znaczenie w zakresie bezpieczeństwa energetycznego państwa. Zwiększenie obecności Republiki Czeskiej w kluczowych spółkach energetycznych oraz działania podejmowane na rzecz dywersyfikacji wpływają na wzrost niezależności energetycznej państwa oraz zwiększają jego bezpieczeństwo w sektorze energetycznym. Cel ten spełnia również umowa podpisana z Hanseatic Energy Hub.